

RAQAMLI PLATFORMALARDA JURNALIST MAHORATI: AUDITORIYA ISHONCHINI SHAKLLANTIRISHDA ETIK YONDASHUV

Murodjonova Iroda

*O'zJOKU, Raqamli media va internet jurnalistika kafedrasi katta o'qituvchisi.
irodainternetjurna@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada raqamli platformalar sharoitida jurnalist kompetentligining mohiyati, uning tarkibiy qismlari, shuningdek, auditoriya ishonchini shakllantirishda etik yondashuvning o'zini chuqur ilmiy tahlil qilinadi. Zamonaviy raqamli jurnalistika muhitida jurnalist nafaqat axborot yetkazuvchi, balki jamoatchilik fikrini shakllantiruvchi subyektsifatida namoyon bo'lmoqda. Tadqiqot jarayonida jurnalistning kasbiy bilimlari, axborotni tekshirish madaniyati, axloqiy mas'uliyati va shaxsiy pozitsiyasining auditoriya bilan barqaror va ishonchli munosabatlarni shakllantirishdagi ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: raqamli jurnalistika, jurnalist kompetentligi, media etikasi, auditoriya ishonchi, ijtimoiy tarmoqlar.

Annotation: This scientific article provides a deep scientific analysis of the essence of journalistic competence in the context of digital platforms, its components, as well as the role of an ethical approach in building audience trust. In the modern digital journalism environment, a journalist is not only a provider of information, but also a subject that shapes public opinion. The research process substantiates the importance of a journalist's professional knowledge, culture of information verification, moral responsibility and personal position in building stable and trusting relationships with the audience.

Keywords: computer journalism, journalistic competence, media ethics, audience trust, social networks.

Аннотация: Данная научная статья представляет собой глубокий научный анализ сущности журналистской компетентности в контексте цифровых платформ, ее компонентов, а также роли этического подхода в формировании доверия аудитории. В современной цифровой журналистике журналист является не только поставщиком информации, но и субъектом, формирующим общественное мнение. В процессе исследования обосновывается важность профессиональных знаний журналиста, культуры проверки информации, моральной ответственности и личной позиции в построении стабильных и доверительных отношений с аудиторией.

Ключевые слова: компьютерная журналистика, журналистская компетентность, медиаэтика, доверие аудитории, социальные сети.

Kirish

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar va internet kommunikatsiyalarining jadal rivojlanishi ommaviy axborot vositalari faoliyatida tub burilish yasadi. An'anaviy jurnalistika shakllari bilan bir qatorda raqamli platformalar, ijtimoiy

tarmoqlar va onlayn nashrlar axborot tarqatishning asosiy maydoniga aylandi. Bu jarayon jurnalistdan mutlaqo yangi kompetensiyalarni, jumladan, raqamli savodxonlik, tezkorlik, axborotni tanqidiy tahlil qilish va etik mas'uliyatni talab qilmoqda.

Raqamli platformalarda auditoriya bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqot qilish imkoniyati jurnalist faoliyatining ochiqqligini oshirdi. Shu bilan birga, jurnalistning har bir posti, izohi yoki jonli efirdagi chiqishi auditoriya tomonidan baholanadi. Mazkur sharoitda jurnalist kompetentligining yetarli darajada bo'lishi va etik yondashuvga amal qilishi auditoriya ishonchini shakllantirishning muhim omiliga aylanmoqda. Ushbu maqolaning dolzarbligi aynan mana shu jihatlar bilan izohlanadi. Jurnalist kompetentligi tushunchasi jurnalistning kasbiy bilimlari, amaliy ko'nikmalari, ijtimoiy mas'uliyati va professional qadriyatlari majmuini ifodalaydi. Raqamli muhitda faoliyat yurituvchi jurnalist uchun mazkur kompetensiyalar yanada kengaygan bo'lib, ular texnologik savodxonlik, multimedia kontent yaratish, algoritmik muhitni tushunish va axborot oqimini boshqarish kabi jihatlarini o'z ichiga oladi.

Raqamli platformalarda axborot tez tarqaladi va auditoriya soni cheklanmagan bo'ladi. Shu sababli jurnalist axborot tarqatishda aniqlik, xolislik va mas'uliyat tamoyillariga qat'iy amal qilishi lozim. Kompetent jurnalist axborotni bir necha manbalar orqali tekshiradi, fakt va fikrni aniq ajratadi hamda auditoriyani chalg'ituvchi ma'lumotlardan qochadi.

Shuningdek, raqamli jurnalist kompetentligining muhim jihatlaridan biri bu media savodxonlikdir. Media savodxon jurnalist nafaqat axborot yaratadi, balki uning auditoriya ongiga ta'sirini ham anglaydi. Bu esa jurnalistdan yuqori darajadagi ijtimoiy mas'uliyatni talab etadi. Media etikasi jurnalist faoliyatining asosiy me'yoriy tayanchi hisoblanadi. Raqamli platformalarda etik me'yorlar yanada muhim ahamiyat kasb etadi, chunki bu muhitda axborot tez tarqaladi va xatoliklar qisqa vaqt ichida keng jamoatchilikka yetib boradi. Shu bois jurnalist axborot tarqatishda halollik, adolat va xolislik tamoyillariga asoslanishi zarur.

Raqamli platformalarda jurnalistning shaxsiy sahifasi ham ommaviy axborot manbai sifatida qabul qilinadi. Bu esa jurnalistdan shaxsiy fikr bildirishda ham professional etik me'yorlarga amal qilishni talab etadi. Nafrat tilidan foydalanmaslik, shaxsiy manfaatlarni targ'ib qilmaslik va bahsli mavzularda muvozanatni saqlash etik yondashuvning asosiy ko'rsatkichlaridan biridir. Auditoriya ishonchi jurnalist faoliyatining eng muhim natijaviy ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Ishonch uzoq muddatli va barqaror jarayon bo'lib, u jurnalistning izchil faoliyati, ochiqqligi va professional mas'uliyati asosida shakllanadi. Raqamli platformalarda auditoriya jurnalistning har bir chiqishini baholaydi va unga nisbatan munosabat bildiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, auditoriya ishonchi ko'proq faktlarga asoslangan, tekshirilgan va xolis axborotqaqdim etuvchi jurnalistlarga nisbatan yuqori bo'ladi. Etik yondashuvga amal qilgan jurnalistlar auditoriya bilan uzoq muddatli aloqani yo'lga qo'yishga muvaffaq bo'ladi. O'zbekiston media makonida ham raqamli jurnalistikaning roli yildan-yilga ortib bormoqda. Telegram, Instagram

va boshqa ijtimoiy tarmoqlar jurnalistlar uchun asosiy axborot maydoniga aylandi. Amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, etik me'yorlarga amal qilgan jurnalistlar auditoriya orasida yuqori obro'-e'tiborga ega bo'lmoqda.

Shu bilan birga, ayrim hollarda axborotni tekshirmasdan tarqatish yoki subyektiv yondashuv auditoriya ishonchining pasayishiga olib kelmoqda. Bu esa jurnalist kompetentligini doimiy ravishda oshirib borish zaruratini ko'rsatadi. Raqamli jurnalistikada auditoriya sonini oshirish uchun qo'llaniladigan nosog'lom usullar etik inqirozni keltirib chiqarmoqda. Misol qilib quyidagi usullarni keltiramiz.

Clickbait (Sarlavhalar tuzog'i): O'quvchini jalb qilish uchun sarlavhani haddan tashqari bo'rttirib yoki mazmunga mutlaqo aloqasi bo'lmagan tarzda qo'yish. Bu usul qisqa muddatda trafikni oshirsa-da, uzoq muddatda nashrga bo'lgan ishonchni o'ldiradi.

Hate speech (Nafrat tili): Ijtimoiy tarmoqlardagi muhokamalarda yoki maqolalarda ma'lum guruhlariga nisbatan nafrat uyg'otuvchi so'zlarni qo'llash.

Deepfake va vizual manipulyatsiya: Sun'iy intellekt yordamida yaratilgan soxta tasvir va videolarni tekshirmay tarqatish.

O'zbekiston milliy jurnalistikasi ham bugun raqamli transformatsiya jarayonini boshidan kechirmoqda. Telegram-kanallar va internet nashrlari o'rtasidagi raqobat ba'zan etik me'yorlarning chetga surilishiga sabab bo'lmoqda.

Muammolarni bartaraf etish uchun quyidagilar taklif etiladi:

Media savodxonlikni oshirish: Faqat jurnalistlar emas, balki auditoriyaning ham axborotni saralash ko'nikmalarini rivojlantirish.

O'z-o'zini tartibga solish (Self-regulation): Tahririyatlar o'zlarining ichki etik kodekslarini ishlab chiqishlari va unga qat'iy rioya qilishlari.

Fakt-checking platformalarini rivojlantirish: O'zbek tilidagi ma'lumotlarni tekshiruvchi mustaqil resurslarni ko'paytirish.

Raqamli platformalarda jurnalist mahorati - bu texnologik bilim va etik me'yorlarning simbiozidir. Texnologiya qanchalik rivojlanmasin, jurnalistikaning asosiy vazifasi bo'lgan haqiqatni yetkazish va jamiyatga xizmat qilish o'zgarmas bo'lib qoladi. Auditoriya ishonchi esa faqatgina halollik, shaffoflik va yuksak mas'uliyat asosida quriladi. Raqamli dunyoda «kim birinchi bo'lib xabar berdi» degan savoldan ko'ra, «kimning xabari haqiqat» degan savol muhimroq ahamiyat kasb etmoqda.

Xulosa qilib aytganda, raqamli platformalarda jurnalist kompetentligi va etik yondashuv auditoriya ishonchinishakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Jurnalistning professional bilimlari, axloqiy mas'uliyati va raqamli savodxonligi zamonaviy jurnalistikaning asosiy talablaridan biri hisoblanadi. Kelgusida jurnalistlar uchun media etikasi va raqamli kompetentlik bo'yicha tizimli ta'lim dasturlarini rivojlantirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoyev Sh.M. "Matbuot va ommaviy axborot vositalari xodimlariga tabrigi". – Toshkent, 2023.
2. Kovach B., Rosenstiel T. The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect. – New York: Crown,

2014.

3. Ward S. J. Digital Media Ethics. – Oxford: Wiley-Blackwell, 2015.
4. Lasswell H. D. The Structure and Function of Communication in Society. – 1948.
5. O'zbekiston jurnalistlarining kasb etikasi kodeksi. – Toshkent, 2019.
6. Deuze M. Digital Journalism. – London: Sage Publications, 2017.
7. Suleymanova G. "Raqamli jurnalistika: nazariya va amaliyot". – Toshkent: Universitet, 2021.
8. McQuail D. McQuail's Mass Communication Theory. – London: Sage, 2010.

